وێنەکانی مەرگی هەڵەبجە

وێنەکانی مەرگی هەڵەبجە

لە کتێبی (ئەزموون و یاد)ەوە

ئێوارەی ڕۆژی 16ی ئازاری 1988، سەرهەواڵی کەناڵێکی تەلەڤزیۆنی ئێران، جەستەی لوول کردم و ڕۆحی زامدارمی هێندەی دیکە وێران کرد..(لەپاش ئازادکردنی شاری هەڵەبجەی باکووری عێراق، لەسەر دەستی هێزە قارەمانەکانی قەرارگای ڕەمەزان و پێشمەرگە کوردە ئێراقییەکان، فڕۆکەکانی سەدامی کافر، شارەکە بە بۆمبی ژەهراوی بۆمبباران دەکەن! هەزاران کەس لە خەڵکی مەزلووم و بێدیفاعی ئەم شارە شەهید و ئالوودە دەبن!) وێنەکانی مەرگی هەڵەبجە، یەک لە دوای یەک، لە چاوی "تی ڤی"یەوە بۆ چاوکانی زەینی من دەپەڕنەوە و لە قووڵایی بوونمدا، بۆ ئەبەد دەمێننەوە !کۆڵانەکانی منداڵییم. لە تەرمی خۆشەویستانم سەرڕێژن، دەشتی "عەنەب"، بووەتە گوڵجاڕی ڕۆحە هەڵفریوەکان، "کانیشێخ "و دەوروبەری کارێزی "حاجی ناجی "سیخناخن لە لاشەی سووتاوی ژن و منداڵان، ئیتر شوێنێک بۆ دەورکردنەوەی دەرسەکانی "کیمیا "نەماوە! کۆڵانەکانی گەڕەکی "پیرموحەمەد "و "تووەوشک"، پڕن لە تراکتۆر و پیکابی تژی لە مرۆڤە خنکاوەکان. ماڵی" عەلی حەمەبۆر "و "ئیسماعیلی حاجی ئەولقار "بە ڕووخاوی دەبینم.. ڕێک ئەو ژوورانەی ماڵەکانی ئەوان دەبینم کە چەندین ڕۆژان، حەشارگەی بێترسی ئێمە بوون! لە "کانییەقووڵکە"، منداڵان دەبینم کە مەمکی ژاراویی دایکیان دەمژن! دایکم، برام، خوشکەکان، خوشکەزا و برازاکانم! وێنەکانی ئەوان وێناکەم! هەموو وێنەکان ئەوانن و ئەوانیش هەموو وێنەکانن !وێنەکان مێشکم جام دەکەن، بیرکردنەوەم ئیفلیج دەبێت و تەنها وێنە ژەهراوییەکان دەبینم. هەموو وێنە خنکاوەکانی منداڵیی خۆم و هەموو یادەوەرییەکانم، لە گڕەی ژەهردا، پەل دەکوتن و لە گیانەڵادان.. هەموو شتێک کەوتووەتە ئاویلکە و ژیان لەنێو گۆڕی بەکۆمەڵدا خەوتووە!
وای خودایە! وای سەرکردایێتیی سیاسیی کورد! چلۆن پڕکێشیی ئەم کارەتان کرد و لەبەر ڕۆشنایی کام ئەقڵدا، سەرکەوتنی خۆتان لە مەرگی شارێکدا دەبینن؟! وای لە ڕێبەرانێک کە باکیان بە پیرۆزییەکانی نەتەوە نییە و هیچ هێڵێکی سوور ناناسن! بڵێی مێژوو چۆن ئەم ڕەفتار و کردە سیاسییەتان لە ڕووپەڕی خۆیدا بنەخشێنێت؟
ئێستا من، درەختێکی بێڕیشەم و چڵەکانم دەلەرزن، گەڵاکانم بە کۆمەڵ دەخەزێن !
من، چەند ساڵان پاشتر و لە دۆزەخی مەنفادا، وێنەکانی مەرگی هەڵبجەم، وەها وێنا دەکردن:
))ئێمە نیشانەیەکین ناخوێندرێتەوە. ئێمە هەست بە هیچ ئازارێک ناکەین. وا پێ دەچێ ئێمە زمانمان لە خاکە نامۆکاندا بزر بکەین _ هۆڵدەرلین ((
چرکەساتی لەگۆڕنانی مێژووی برینە نەمرەکان.. ئەو زامە هەرگیز پەترۆکەنەبەستووانەی کە لە بەهارەڕۆژێکی بۆنداردا، لە بیابانە قاقڕ و زەردەکانەوە، بارگەیان تێک نا و لەسەر جەستەی زیوینمان هەواریان خست.
زرینگەی زەنگی ئەو چرکەساتانە، بۆ هەمیشە لە بولێڵی یادەوەرییماندا زایەڵەی دێ.
مێژوویەکی ئێڵنجهێنەر، پریاسکەیەک گوناە و هەگبەیەک تاوان و ڕۆمانێکی نەنووسرای لە بنهەنگڵ ناوە و دەستەوداممان لە دومان هەنکەهەنکییەتی و ئێمەیش نە جورئەتی خوێندنەوەیمان هەیە و نە توانای ناشتنیشی !

مێژوویەکی لەسەرشانمان هەڵتروشکاو، گران وەک بەردەکەی سیزیف.. ئەرێ ئێمە مەحکومین بە مێژوو؟ ئەوە ئێمەین کە دەبێ لە ژێلاّوە بۆ سەر لووتکەی پاڵ پێوەنێین؟! یاخود ئەوە ئەسپی مێژووە کە گالیسکەی چارەنووسمان لەم دەشتی کاکیبەکاکیی زیندانەدا دەئاژووێ؟

زۆر هەن دەبێژن :

میللەتە مەزنەکان مێژووی مەزن دەخولقێنن، لە خوێندنەوەشیدا، لەززەت بە رۆحیان دەبەخشن و واژامی بەژنی دواڕۆژیان دەبێتە چرۆی ئەرخەوانی.

ئێمە لەبەر قریشکەی کۆرپەی رۆحمان، توانای توێژینەوەی مێژووی خۆمانمان نییە. تۆ بڵێی ئێمە مرۆڤگەلێکی گچکە و گوناهبار بین و لە مەرگەساتی جەستەماندا، هەست بە کزانەوەی تاوانەکانمان بکەین؟! یاخود لەززەت لە دیلییەتی ناخ و بزربوونی زمان و نامۆبوونی رۆحمان ببەین؟

سا وەرن! تا پێکەوە بە گەرووی چرکەساتە مەرگچێنەکاندا رۆبچین و لە دالآنی ئەنگوستلەچاوی جیهانی لە زەمەن دابڕاودا، چراوگێکی لەرزۆک پێ کەین! ئەو جیهانەی مەودای نێوان: دەنگ و بێدەنگی، گوناە و پاکیزەیی، مەرگ و ژیان دەسڕێتەوە.. ئا لەوێدا، پەندێک ببینینەوە، پەندێک، نەک بۆ ئەزبەرکردن، بەڵکو بۆ تێرامان!

ئێمەی کورد: گەلێکی جەستەدازاوی، برینەبالآی، هەناوڕەشی، بەژن لە خوێن هەڵژەنراوی نێو جەنگەڵی ئەم وێرانەیەین کە جیهانی پێ دەگوترێت.. خاکمان: مەکۆی جەنگی نێوان زاڵمانە و خۆشمان: شمشێرە خوێناوییەکانی دەستیان. هەر بۆیە بوونمان گرێچنی مەرگە و نشتمانیشمان؛ باربەستی قۆشەنە تینووە هەرگیز لەخوێن تێرنەبووەکانیان.

هەڵەبجە ..

ئەفسانەیەکی خنکاوی بن گۆمی لیخنی جەنگ و سیاسەتە و لەژێرەوە هاوارییەتی.. دەست ڕا دەدات تا پەلمان بگرێت و لە خەونی جیهانی بێئابڕوویی سیاسەت و مافی مرۆڤ، ڕامانچەنێنێ و بێدارمان کاتەوە!

میللی زەمەن بۆ دواوە دەچەرخێت و کات: بەربەیانێکی وەنەوشەیی، رۆژ: 16ی ئازاری 1988، شوێن: دەڤەرێکی تازە بە شنەبای بەهار خەملیوی نێو ئامێزی (سوورێن) و (بالآنبۆ)، ڕووداو: سەرکەوتنی تراژیدیای مەرگ و جێگۆڕکێی داگیرکاران!

هەڵەبجە، ماکەوێکی تازە لەقەفەزدەرفرتیوە و لە دنیای حەپەساندا باڵەتەپێیەتی! ئینسانەکان، ڕەوتی ئاسایی ژیانیان تێک چووە، مینا مێگەلێکی گورگتێبەربوو، بە ترسەوە بە یەکدا دێن، لەنێوانی دێوی ژێردەستەیی و هومای ئازادیدا ئەبڵەق ماون! چاویان لە ئاسۆی لێڵ و نادیاری چارەنووس و سیمای خوێناویی چەکدارە ڕیشنەکان بڕیوە. چەکدارە ریشنەکان: بزێون، زمانشیرین و خۆشگوفتارن، کەچی لە ترپەی پۆستاڵەکانیاندا، قرچەی جەرگی ژنە ڕەشپۆشەکانی مهاباد و لە سیمای نوورانییاندا، زووڕەی کچێنیی ئەتککراوی کیژۆڵە هەڵواسراوەکانی (سنەی خوێناوی) دەبیستین!

کەژاوەی پەیامبەرە چنگسوورەکان لە چوار لاوە، پەیتا پەیتا لە شار وەردەبن و خەڵکی شاریش، نە چەپکەگوڵی سەرکەوتنیان پێشکەش دەکەن و نە بەردەبارانیشیان دەکەن!

زاری بڵندگۆکان، شیلەی جاڕی سەرفرازی دەبەشنەوە، کەچی پوورەهەنگی جەماوەر لێیان دەپرینگێنەوە و ئاپوورەیان لێ نادەن.!

تۆ، سەدان پرس لە چاوانی بزۆزی شاردا دەخوێنییەوە و تەمی گومان لە ڕووی هەمواندا دەبینی! گومان لە چی؟ لە هیچ و لە هەموو شتێک! کێ دەزانێ ئەم دەڤەرە ژانی چ کارەساتێک گرتوویەتی و زریانی چ وەیشوومەیەک و بارانی چ هەنگامەیەک خۆیان مەلآس داوە؟!

کێ دەزانێ، درەختی ئەم سەرکەوتنە، گوڵی ژاڵە یان دڕکەزی یان گوژاڵکی پێوەیە؟! کەس نەیدەزانی لە فەرهەنگی جەنگە نەفرەتییەکاندا، وشەی ((سەرکەوتن)) سڕاوەتەوە و هەموو جەنگاوەرەکان هەر دۆڕاون! ئێمە چۆنمان زانیبا کە ((مرۆڤ تەنیا خۆی رزگارکەری خۆیەتی و چ کەسێکی دی لەبری ئەو، ناتوانێت پەیکەری ئازادیی بۆ ڕۆ بنێت ((!

ئێمە هەموومان بێئاگا بووین، تا کرۆنۆلۆژیای ڕووداوەکان، بۆ خۆیان هاتنە زمان:

16ی ئازاری1988، سێ ڕۆژ پێش ئەم مێژووە، ئاگری شەڕ هەلآیسا، هێزە دژەکان لە گژ یەکدی ڕاچوون و هەڵەبجەسەحرای کەربەلا! لە ماوەی دوو ڕۆژاندا، خەیبەری هەڵەبجە داگیر کرا.

بەرئەنجامی سەرکەوتنی داگیرکارێک و شکستی ئەوی دیکە، بۆ ئێمە هەرەسێکی گەورەتر و مەرگێکی بەکۆمەڵ و خەمێکی بەخەمتر بوو..

_هەر ئەمڕۆکە، کاتژمێری 11،25 دەقیقە، پۆلەداڵآشی تەکنەلۆژیای هاوچەرخ، ئاسمانی شاریان داگیر کرد و لەسەر تەختی خوای ستەم ڕۆنیشتن. تەرزەی بۆمبا بستەبستی کۆچە و کۆڵانی شاری کێلاَ.. زوو بن! فریاکەون! بەرەو ژێرخان و پەناگا، هەمان لەنگێزە شوومەکەی چواردەساڵی لەمەوپێشە و مێژوو دووپات دەبێتەوە!

لە کونی حەشارگەکانەوە چاومان لێیە، چۆن ئەهریمەنی شەڕ. خۆی دەکوتێتە ماڵبەماڵی (کانییەقوڵکە) و باکووری شار!

_کاتژمێر دوو و چارەکی پاش نیوەڕۆ، ئاسمانی شار، ڕەشە وەکو سیمای ڕەشی فاشیستەکان، وەک عەمامەی ئاخوندەکان، وەک ئەقڵییەتی سیاسیی خۆمان! پۆلی سەرگەڕ، گڕدەخۆن و خوێنیان دەوێ، بۆ (جوولەکان)، (پیرموحەمەد)، بەرەو ماڵی (وەسمان پاشا) و (باخی میر) و (کانیئاشقان). هەر ناڵەیە و ڕەگی خانوو لە بن دێنێ، هەر گەرمەیە و ئێسک و خوێن و ناخی خاک و شکۆفەی هێشتا نەکراوەی درەختەکان هەڵدەشێلێ!

_کاتژمێر دوو و نیوی پاش نیوەڕۆ، پۆلەدالآشی دڵئاسنین، هەر لەپەسا دەقریشکێنن، هەوری بۆمبا بلاَچەی دێ و دەنگی نییە.. بۆنی سیر دێ! ئەم جاچکە مەزەی مەرگە!

بێپەروا لەسەر مێزی بادەی مەرگێکی پڕ گەڵتەجاڕی دانیشتووین.. ژێرخان و حەشارگەکان، سیخناخن لە مرۆڤە بە مەرگ حوکمدراەکان.. ئەو مرۆڤانەی نە لە مەرگ دەگەن و نە لە ژیان، ئەو مرۆڤانەی نە ترسنۆکن و نە جوامێر و جەربەزەشن، ئەوان لە نێو تەمێکی سپیدا، بێگوناهانە سەما دەکەن.. سەمایەکی ئەبەدی، سەمایەکی پڕ لەقاقا!

لەگەڵ هەڵکشانی تەمەنی زەمەندا، گەوەی ئەم تەمە نەگریسە؛ چڕتر، تەنگتر، شێتانەتر بەژنی زراڤ و هەڵچووی شار دەگوشێت و بە ئەنگۆرەی ئەرخەوانیی ئەم ئێوارەیەی دەسپێرێت.

جۆلانەی شەو جەستەی شەقام ڕادەژێنێ.. شەقام شانی لەژێر قورسایی تەرمە پیرۆزەکاندا داداوە و دەست بۆ پەلی مێرگ و نولآن ڕادەدات.. دیوەخانی سینەی مێرگ و گوڵجاڕانیش، وا جمەی دێ و هانا بۆ تریفەی مانگ و سۆزی چیا و فرمێسکی ئەستێران دەبا!

مانگ: چەپکێ تریفەی، شاخ: سۆز و عاتیفەی، ئەستێرە: کانیلەی چاوانی، دەکەنە کەژاوەی کۆتەڵی ئەم کۆستە و دەیدەنە دەست "سیروان ."

لەوساوە و تا ئێستا و تا وشە شاباڵی فڕینی بمێنێ، هەڵەبجە شەپۆلی زامداری سیروانە و بەهاران، ئامبازی ترۆپکی (بالآنبۆ) دەبێت و لەوێرا نەورۆزێ پێ دەکا و بڵێسەی ناخیشی سترانێ دەچڕێنێ.. هەڵەبجە وا دەڵێ:

من پۆلەزامێکی زیوینم، تریفەی مانگێکی ساردوسڕ لە خۆیی پێچام و
پێکەوە مەداری مەرگمان جێهێشت و هەڵفڕین!
فرسەخێ رێگامان بڕیبوو،
با هات و جلەوی ئەسپەکەی لێ گرتین!
دوو فرسەخ رێگامان بڕیبوو،
خۆر هات و چاوی خۆی پێ بەخشین!
سێ فرسەخ رێگامان بڕیبوو،
شەپۆلە سەوزەکان لە کۆڵیان کردین و
سترانی ژیانیان بۆ چڕین..زەریاکان، دواوێستگەی سەفەری ئێمە بوون،
لەوساوە بێهودە دێین، دەچین
بەستێنێ دەستی خۆی ناخاتە نێو دەستی هیوامان،
ئەوینێ پشکۆی خۆی نانێتە نێو کوانووی ئەوینمان
وا ئێمە سنووری مەرگمان بەزاند و
کەژاوەی ئەم گەشتەش، نەگەیشتە دووڕگەی ژین!
ئەم دەنگە، چریکەی گۆپیتەی لقێک بوو، ئەمێستا قەدی خۆی

جێ هێشتووه و لەنێوان زەوین و ئاسماندا
چەترێکی پەمەیی هەڵداوە!
ئەم تیشکە، چریسکەی چلچرای ڕۆحێکی ماندوو بوو
ئێستاکە لە بەندی جەستەی خۆی ڕەهایە و
لە سۆمای زەمەندا دەسووتێ و تەنیایە!
ئەم دەنگە:
زایەڵەی تاساوی زەنگێکی لە ژەهرگیراوی مەرگێک بوو
لە دووندی (بالآنبۆ) سەر نەکەوت،
ترۆپکی (شنروێ)ی ماچ نەکرد،
دەستێکی نەخستە سەر شانی (سوورێن) و
نەیتوانی پێنج هەزار وەنەوشە بە دیاری بۆ باخچەی خوا ببات!
ئەم دەنگە:
ڕەنگینە بە ڕەنگێ
نە ئەوسا کەسێک و نە ئێستاش هیچ کەسێک
دەتوانێ وەکو خۆی ببینێ..
بە ڕەنگێ:
خوێن نییە
خوم نییە
نە زەردەی خوراوا،
نە سیمای تریفە و نە ڕەنگی بەیانە..
ڕەنگێکە:
نە تارای تەماویی (باخی میر (
نە بازرەی تاڤگەکەی (ئەحماوا) و
نە چاوی گڕگرتووی سیروانە!
ئەم ڕەنگە:
نە خوێنی پەنجەکەی شکاوی (تایەربەگ (
نە تاپۆی بەئاستەم بینراوی (خاکوخۆڵ (
نە شێوەی پڕ سیحری گەشتەکەی (گۆران)ە!
ئەم دەنگە:
ڕەنگینە بە ڕەنگی هەڵەبجە و هەڵەبجە و هەڵەبجە!
ئێمە:
شاهێدی هەڵەبجە بوون،
قوربانییەکانی هەڵەبجە بووین،
شمشێری ژەهراویی جەللادەکانی هەڵەبجە بووین!
ئێمە:
کە پەیڤێکمان بۆ گوتن نەبێ،
چاوێکمان بۆ تێڕامان و هزرێکمان بۆ تێهزرین نەبێ،
دڵێکمان بۆ خۆشەویستی و
میحرابێکمان بۆ سووژدەی ئەشق نەبێ،
ئەقڵێکمان بۆ خوێندنەوەی ئەقڵ و
جورئەتێکمان بۆ دوواندنی مێژوو نەبێ،
جەستەی مێژوومان هەر دەبێ
مەزرای مەزاری هەڵەبجە بێ!
ئەی خودای من!

زۆر پێ دەچێ گوناهبار بم
هەر بۆیە تۆش:
لەبەر ڕەهێڵەی ژەهراویی جەللاداندا،
لە ژێر خەنجەری خۆێناویی سەری خۆمدا،
وا بەتەنیا بەجێت هێشتم!

پشـــکـــۆ نـــەجـمـــــەدیـن